

Zpráva z konference *Metal, náboženství a spiritualita*

12. 6. 2018, Brno, Česká republika

Matouš Mokrý, FF UK, Ústav filosofie a religionistiky
e-mail: mokrym@student.cuni.cz

Jednodenní konference *Metal, náboženství a spiritualita* zorganizovaná Ústavem religionistiky Masarykovy univerzity proběhla 12. června 2018. V tento den se do areálu Masarykovy univerzity na Veverí sešly přibližně čtyři desítky lidí z řad akademiků i zainteresované veřejnosti, aby si poslechly příspěvky osmi badatelů a jednoho keyspeakera zkoumající rozličné způsoby, kterými se metalová hudba a subkultura prolíná s náboženskými a spirituálními náměty. Akce, na níž vystoupili badatelé z různých českých a slovenských univerzit, nebyla v českém akademickém prostředí prvním setkáním zaměřeným na studium metalu – již vloni proběhla (pouze) studentská konference *Religiózní aspekty v metalové kultuře a subkultuře* (viz Mokrý, 2017), jejíž primární sociologické zaměření se ta letošní snažila rozšířit i o další relevantní přístupy, jakými jsou např. estetika, muzikologie či mediální studia.¹ Od doby minulých konference rovněž vzniklo badatelské sdružení *Czech metal studies* (čes. „Česká metalová studia“), jehož představitelé právě konferenci *Metal, náboženství a spiritualita* pod záštitou brněnského ústavu připravili. Celá konference byla pak zakončena diskuzí s šéfredaktorem největšího českého rockového a metalového magazínu *Spark* Tomášem Vítkem a s brněnskou blackmetalovou kapelou Root, jejíž frontman Jiří Valter založil českou sekci Církve Satanovy.

Po úvodním slovu Miroslava Vrzala, hlavního organizátora konference, započala přednáška Josefa Smolíka *Výzkum subkultur mládeže v kontextu sociologických škol: Metal jako náboženství?*, jež studium metalu zasadila do širší vědecké diskuze o subkulturách. Smolík představil jednotlivé školy subkulturních studií (např. birminghamská škola či post-subkulturní přístupy), přičemž svou pozornost věnoval především umístění metalu v teoretizování o subkulturách. Smolík svůj základní přehled subkulturní teorie zakončil (pro někoho smutným) konstatováním, že v budoucnosti plně převáží trend fluidnější subkulturní identity, v němž lidé mohou užívat více subkulturních stylů najednou, nad jasněji vymezenou identitou, v níž jsou hranice uměleckého vkusu dané hranicemi subkultury.

Blok individuálních příspěvků odstartoval Miroslav Vrzal, který v prezentaci *České metal studies: Přehledy, výzvy, perspektivy* shrnul historii dosavadního bádání o metalu v celosvětovém kontextu, načež upozornil na malou pozornost, která byla metalu dána v českém prostředí. Situaci, v níž doposud dominovaly hlavně bakalářské a diplomové práce bez snahy o širší akademickou publicitu,

¹ Viz Call for papers konference (Masarykova univerzita, 2018).

by dle Vrzala mohlo změnit jím zde představené sdružení *Czech metal studies*, jež bylo založeno skupinkou badatelů z FF MU a FF UK (Vrzala nevyjímaje) a jež se primárně prostřednictvím vlastní výzkumné činnosti snaží přispívat k lepšímu porozumění metalu v českém (nejen akademickém) prostředí.

Vrzalovu reflexi stavu metalových studií vystřídal příspěvek *Hrajeme si s ezokýčem: O některých aspektech československého pohanského metalu* Ondřeje Krajtla a Michala Puchovského, kteří se na základě analyticko-estetické teorie Tomáše Kulky snažili identifikovat kýč v českém a slovenském pagan metalu (čes. „pohanském metalu“, metalovém subžánru vyjadřujícím pohanské ideje). Nalezené prvky (např. důraz na pohanskou hrdoost) pak inkorporovali do jimi vytvořené subkategorie „ezokýče“, kýče specifického pro umění spojené s pohanskou spiritualitou, který dle autorů vyjevuje ve skutečnosti spíše než spiritualitu autorů (nepříliš kvalitní) estetické hodnoty díla. Toto etické rozčlenění „kýč“ vs. „spirituální náboj“ ovšem nebylo nijak podloženo vyjádřeními intencí samotných hudebníků ani posluchačů, kteří dané umění jako spirituální vnímat mohou nezávisle na kýčovitosti. Z hlediska teorie kýče jinak zajímavá prezentace tak zároveň dle mého názoru ukázala nutnost obezřetnosti při používání filozoficko-estetických přístupů ve vědeckém studiu předpokládaných (spirituálních) intencí sociálních aktérů, kde by emická vyjádření a širší sociální kontext měly být primárními faktory určujícími přítomnost studovaného materiálu. Při studiu sociálních fenoménů (kterým nábožensství/spiritualita bezpochyby je) by tedy s estetickou analýzou mělo být nakládáno pouze jako s podpůrným přístupem usměrňujícím bádání sociálních věd, které dokážou lépe zohlednit sociální kontext a vlastní sdělení autorů a posluchačů.

Poté nastoupila Petra Lantorová s prezentací *Antifa a black metal: Analýza aktivit hnutí Antifa vůči blackmetalovým kapelám v ČR*, v níž se soustředila na výroky a aktivity antifašistického hnutí Antifa vůči českým kapelám Sekhmet, Inferno a Silva Nigra, jež ve velké míře využívají okultní tematiku² a jež Antifa považuje za nacistické. Lantorová analyzovala argumentaci Antify (která primárně staví na osobním životě hudebníků mimo kapelu), aby následně zkoumala míru její relevantnosti. Dle závěrů Lantorové je pak kritika kapel založena na starých tvrzeních, jejichž pravdivost je nyní velmi sporná.

Po přestávce na oběd přišel čas na Anetu Fidrichovou, která představila svůj badatelský výstup *Motivy baltské mytologie v písních litevských metalových skupin*. Fidrichová podala systematický přehled motivů baltské mytologie (především bohů) v textech nejvýznamnějších litevských paganmetalových projektů a porovnála způsoby, jakými se stejnými prvky pracuje baltská mytologie a metalové kapely, které mají dle Fidrichové tendenci zveličovat moc baltských bohů. Na pozadí baltské mytologie se rovněž někdy vyjevuje antikřesťanství hudebníků, jež v původní mytologii přítomno není.

Baltský pagan metal byl následně vystřídán post-metalem, jemuž se věnoval Radovan Lakoščík v příspěvku *Post-metal ako transformácia náboženskej*

² Dle Vrzala (2018) dokonce lze Inferno považovat za české představitele tzv. „ritual black metalu“ vyznačujícího se hlubší znalostí okultismu přesahující běžné subkulturní vědění a magicko-rituální estetikou a stylizací na koncertech.

skúsenosti – sémantika post-metalovej výrazovosti. Využívaje nitranské recepční hudební estetiky, Lakoščík analyzoval hudbu, vizuální složku a performanci post-metalových skupin. Post-metal dle Lakoščíka má jistý náboženský charakter, jenž lze pozorovat např. v používání melismatu (typického pro duchovní hudbu) či v minimalistické koncertní estetice a performanci značící nábožensky pokornou představu, že hudebník je primárně médiem, nikoli autorem skladby. Lakoščíkovy závěry byly ovšem založené čistě na estetické analýze formálních prvků a nikoli na sociálním kontextu ani na emických vyjádřeních, která, jak bylo poznamenáno v diskuzi, kupříkladu hovoří o stejné představě hudebníků coby pouhých zprostředkovatelů vyšší zprávy i ve vizuálně zcela odlišných případech, jmenovitě v případě velmi teatrálních satanistických blackmetalových umělců. Presentace tak opět předvedla, že při studiu sociálního chování by estetická analýza měla být považována pouze za doplňující interpretační postup.

Post-metalem se zaobírala i další presentace *Church of Ra – Colin H. van Eeckhout a spiritualita bolesti* přednesená Janou Nenadalovou, jež se zaměřila na sebepoškozující rituální performance na koncertech belgických Amenra vedených Colinem H. van Eeckhoutem. Nenadalová dané praktiky osvětlila v kontextu van Eeckhoutova spirituálního přesvědčení, dle něhož mu tělesná bolest pomáhá transcendovat duchovní bolest na vyšší spirituální rovinu, a v kontextu širšího hnutí tzv. „modern primitives“, v jehož prostředí se Amenra pohybují.

Konference se ale nedržela čistě euroamerického kulturního kontextu, k čemuž přispěl Andrej Kapcár ve svém etnograficky laděném příspěvku *Počiatky, vývoj a postavenie metalovej hudby v Gruzínsku*, kde podal stručný přehled gruzínského metalu a jeho postavení v tamější společnosti, v níž má silný vliv konzervativní ortodoxie. Na příkladu některých fenoménů specifických pro gruzínskou metalovou subkulturu (např. malá velikost komunity, nepřítomnost jemnějších metalových subžánrů, absence satanismu u blackmetalových skupin či rozšířená představa, že mužské dlouhé vlasy značí homosexualitu) mimo jiné ukázal, jak metal může působit v nezápadních společnostech s dominantní náboženskou většinou.

Poslední z individuálních příspěvků nesl název *Religionistka ve Sparku: metal, náboženství a spiritualita z perspektivy metalových muzikantů*, v němž autorka Daniela Vašková zkoumala některé způsoby, jakými pojímají spiritualitu a náboženství samotní metaloví hudebníci. Na základě dat získaných rozhovory s předními hudebníky v rámci svého působení v magazínu *Spark* předvedla, že současní metaloví interpreti pracující ve své tvorbě se složitějšími nábožensko-mytologickými či filozofickými představami spojenými s temnými alternativními spiritualitami jsou k těmto tématům motivováni obdobným vnitřním přesvědčením.

Jako u loňské metalové konference (viz Mokrý, 2017) blok příspěvků posléze vystřídal diskuze se samotnými představiteli subkultury, tentokrát s Tomášem Vítkem a Root. Diskuze, v níž Root debatovali primárně o laveyovském satanismu (satanismu spojeném s Církví Satanovou) a perzekuci ze strany úředních orgánů (jak za dob komunismu, tak ve Valašských Kloboukách roku 2016) a v níž Tomáš Vítek pojednal o demografii čtenářstva svého časopisu, přinesla do akademického prostředí emický hlas

a ukázala na převážně dobré vztahy mezi akademickou sférou a subkulturou. Po závěrečném slovu Miroslava Vrzala byl zkoumané subkultuře dále dán prostor při neformálním setkání v brněnském metalovém klubu M13.

V závěru lze říci, že na průběhu konference lze vidět nebývalý zájem o studium metalu napříč českými a slovenskými univerzitami. Vyzdvihnout bych chtěl především diverzitu jednotlivých příspěvků, která poskytla řadu podnětů k hlubšímu studiu a dále potvrdila, že metalová hudba a subkultura není monolitickým fenoménem, nýbrž rozmanitou oblastí lišící se napříč státy a jednotlivými sub-subkulturami. Metal v zemích bývalého Východního bloku představuje stále ještě nedostatečně studovanou oblast, k jejímuž studiu připravila konference vhodnou badatelskou platformu, která při troše štěstí bude v příštích letech obnovena.

Seznam použité literatury:

- Mokřý, M. (2017). Zpráva ze studentské konference *Religiózní aspekty v metalové kultuře a subkultuře*. *Sacra* 15(2). V tisku.
- Masarykova univerzita (2018). *Call for papers*. Nalezeno [24.9.2018] na: <http://metalkonference2018.phil.muni.cz/registrace-prispevku>.
- Vrzal, M. (2018). *Occult Turn in Czech Black Metal? Prezentováno na Consciously Illicit: Transgression in Western Esotericism*, Brno.